

E. Sarkama-Voigt

Martha

*Kesän
viime
ruusu*

Tuo kesän viime ruusu
kukoistaa yksin vaan.
Siskoistaan ruusu rukka
jäi myrskyn maailmaan.
Ei kukkaa ruusun laista
syyslaakson ollenkaan,
mi voisi kaunokaista
kuvastaa hehkuaan.

This the last rose of summer
left blooming all alone,
all her lovely companions
are faded and gone.
No flower of her kindred,
no rosebud is nigh,
to reflect back her blushes
and give sigh for sigh.

Thomas Moore
liriläinen kansansävel
Irish folk song

Sisällysluettelo

Martha
Talo lahden rannalla
Myrskyä ja kiihkoa
Vaimo maatalousnäyttelystä
Häivähdys romantiikkaa
Muurien ympäröimä kartano
Marthan erikoinen suku
Florence-täti
Kalmisto meren rannalla
Vain yhdensuuntainen lippu
Kesän viime ruusu
Ryanin päiväuni
Uusvanha Martha
Lady Windermere
Ruusu kankahalla
Stephens Greenissä
Ensimmäinen oppitunti
Traleen ruusu - katulaulaja
Ensimmäinen aaria
Epämiellyttävä vierailu
Marthan uusi arki

Uusi opettaja
Salvatore – oopperarakastaja Napolista
Lady vihreä ja naisasianainen
Orfeus ja Eurydike
Vanha uusi tuttava
Kukkia donegalin niityiltä
Kolmen ruusun konsertti
Tanssiaisten pyörteissä
Onko Ryan kihloissa?
Tule Stephens Greeniin
Runoilijan rakkaus
Nukke olympia
Elämän näköalapaikalla
Kodin lämmössä
Sir Richard
Dublin Castle
Poika Sallin puutarhoista
Kotiinpaluu
Kaikki ennallaan
Lady Harrietin puutarhakartanossa
Iltapäivä nummella
Nuoret lahjakkuudet
Enkeli laskeutui Donegaliin
Lemmikkejä ja orvokkeja
Marthan oppivuodet jatkuvat

Suuntana Wien
Musiikin pääkaupungissa
Martha tapaa Mahlerin
Martha tekee vaikutuksen
Seuraelämän pyörteissä
Kävelyllä Praterissa
Uusia tarjouksia
Kristallikruunujen alla
Ruusujen aika ei ole ohitse
Kevät on tullut Dubliniin
Pariisi kutsuu
Suudelmia Stephens Greenissä
Robert Ryan – älykäs ja turvallinen
Professorin epätavallinen perhe
Pariisin taivaan alla
Boheemit taiteilijakorttelissa
Pariisin taivaan alla
Pariisilaiselämää
Martha teki sen taas
Ei yhtään romanssia
Rakkauskirjeitä
Maalaistyttö Martha
Jalomielinen tarjous
Puutarhajuhlat
Melkein kuin Lady Harriet

Ruusutarhassa
Improvisoitu kartanokonsertti
Kesän helmassa
Dublinin houkutus
Lontoo kutsuu
Matkalla Liverpooliin
Tervetuloa Lontooseen
Kuiva illallinen
Vanha luokkatoveri
Lady Elisabethin teekusut
Rahan voima
Maailmanluokan tähtiä
Romantiikan kuvia
Huoli sisaresta
Vihdoin koittaa hetki
Salaperäinen ensikonserttoija
Kesän viime ruusu
Kirjoittajalta ovat ilmestyneet

Martha

Nuori tyttö seisoo kallionkumpareella katsellen auringonlaskua yli Glendalen lahden Atlantin taakse. Viimeiset, viistot säteet saavat tytön punertavat hiukset, ryhdikkään olemuksen, ruudullisen leningin, kallion ja merenlahden hehkumaan kultaisena. On elokuun lopun sunnuntai Donegalissa Luoteis-Irlannissa.

Tyttö on O'Brienin Martha. Kaikki paikkakunnalla tuntevat Marthan, tytön, jolla on harvinaisen kaunis lauluääni. Donegalissa, kuten kaikkialla Irlannissa, on tapana mennä sunnuntaisin kirkkoon. Siellä Marthan laulua on kuultu kirkkokuoron solistina. On kuin enkeli olisi laskeutunut taivaasta tavallisen rahvaan pariin.

Se ei hämmästyttä juuri ketään, sillä donegalilaiset, jotka uskovat keijuihin ja muinaisiin henkiin ja taitavat muinaiskieltä gaelia, ovat elämässään nähneet monenlaisia ilmestyksiä.

Jos purjehtisi suoraan eteenpäin, tulisi Amerikkaan. Marthallakin on meren takana sukulaisia, sillä monta Donegalin asukasta oli joutunut lähtemään uuteen maailmaan etsimään työtä ja kokeilemaan onneaan 1800-luvun puolivälin nälkävuosien aikana. Muuttoliike oli jatkunut, ja vieläkin kuuli paikkakuntalaisista, jotka olivat tehneet samanlaisen päätöksen.

Martha uskoo nyt katsovansa viimeisen kerran tuttua kotimaisemaansa sellaisena kuin se on piirtynyt hänen mieleensä hänen kuudentoista ikävuotensa aikana. Hän on lähdössä koelauluun Dubliniin professori Robert Ryanille. Jos professori Ryan suostuu ottamaan hänet oppilaakseen, hänelle saattaa avautua ura laulajana.

Marthan koulun johtajaopettaja Ellan McDonnel oli sen takana, että Martha sai yllättävän kutsun mennä Dubliniin laulamaan maan tunnetuimmalle laulopedagogille. Opettajan mieleen ei ollut tullut ketään muuta. Hänen mielestään tytön lahjat menisivät hukkaan, jos hän ei saisi tilaisuutta kehittää niitä.

Ellan McDonnellista tuntui hieman uhkarohkealta ottaa yhteyttä näin arvovaltaiseen henkilöön, mutta riski oli otettava, jos halusi sysätä lahjakasta oppilastaan eteenpäin. Opettajan yllätykseksi professori vastasi heti ja pyysi yksinkertaisesti saada kuulla tyttöä.

Eräänä päivänä Marthan tullessa kävelyretkeltään nummelta posket hehkuen äiti ojensi hänelle kirjeen, josta saattoi lukea: "Pyydän neiti Martha O`Brienia saapumaan luokseni koelauluun 31.8. klo 17.00. Robert Ryan, 17, North Street Merrion Square, Dublin.

Talo lahden rannalla

Katsoessaan lahdenpoukaman suuntaan Martha näki lahdesta viistosti nousevan rantaniityn yläpuolella valkeaksi kalkitun kotitalonsa. Mäen päällä kiemurteli kapea, Donegalin kaupunkiin johtava tie.

Samantapaisista vaatimattomista, hajallaan sijaitsevista taloista muodostui se pieni yhteisö, jossa Marthan isä Edward O'Brien viljeli maataan ja harrasti pienimuotoista lampaiden kasvatusta.

Pienempänä Martha tehtäviä oli ollut lampaiden paimentaminen. Tyttö istui kivellä syventyneenä kirjaan tai käsityöhön. Mutta useimmiten hän antoi ajatustensa harhailla omilla teillään.

Häneen mieleensä tulvahtivat lapsuuden sadut ja tarinat. Hän oli kehitellyt mielessään omia ihmisiä, jotka asuivat kivien ja puiden takana, Florence-tädin talon puutarhassa tai kauempana nummella.

Kävelymatkoillaan Martha kävi tervehtimässä ystäviään. Hänen "omat" ihmisensä elivät kallionkoloissa, kiven vieressä, leppien alla, tammien, koivujen, pähkinäpuiden ja talvikuusen vieressä ja erityisesti maahisten suojeluksessa olevien orapihlajien alla.

Lampaat pureskelivat heiniä ja määkivät omia aikojaan. Ne kiehnäsivät tytön jaloissa osoittaen näin ystävyyttään, jota villavilla eläimillä tuntui olevan yltäkylläisesti.

Joskus joku lampaista lähti omille teilleen, jolloin hajamieliselle lammaspaimenelle tuli kova kiire juosta karkulainen kiinni, mutta sellaista sattui harvoin, sillä lampaat pysyttelivät tiiviisti rakkaan paimenensa lähetyvillä.

Onneksi lampaista ei teurastettu kotona, joten Marthan ei tarvinnut nähdä lemmikkiensä onnetonta loppua. Mutta määrääjain hän joutui hyvästelemään rakkaat ystävänsä. Ja siinäkin oli mielipahaa kylliksi.

Riekaleiset ruohomättäät muodostavat kumpuilevan reunaman lahden poukaman raja. Kun tuulee reippaasti, aallot pärskivät suolavettä loivalle rannalle. Rannan vesi lämpenee uimakelpoiseksi vasta keskikesän jälkeen.

Miten usein O'Brienin työt Martha ja Kirsten olivatkaan ilakoineet rannalla. Marthalle oli jäänyt mieleen se huikaiseva hetki, jolloin hän huomasi osaavansa uida.

Kun rantaniitty ensimmäisen kerran on niitetty, se innostuu kukkimaan vuosisatoja hellimiään kasveja; leinikkejä, apiloita, keto-orvokkeja, sinikelloja ja päivänkakkaroita.

Miten usein Martha olikaan istunut niityllä hengittäen kukkien tuoksua, kuunnellut mehiläisten innokasta pöörinää, katsellut pääskysten lentoa taivaalla, kuunnellut lokkien kirkunaa meren yllä. Joskus saattaa nähdä alppivariksen, joka viihtyy Atlantin rannan kallioilla.

Donegalin kesä on lyhyt ja hellä. Syksyllä korjataan kesän sato, vilja, perunat, säilötään omenat, luumut ja päärynät. Säilötään ruokaa talven varalle, keritään lampaat. Joulukuoli vuoden kimaltava kruunu.

Myrskyä ja kiihkoa

Syysmyrskyn riehuessa vaahtopäiset aallot hakkaavat rytmikkäästi kumisten raivoisia pyörteitään jyrkkiä kallionseinämiä vasten. Sellaisiakin päiviä Martha rakastaa. Hän seisoo kalliolla aaltojen ulottumattomissa, meren pauhukonsertista nauttien.

Myöhäissyksyn mustina öinä mustareunaiset pilvet vuoroin peittävät ja paljastavat kuun pallon pistävät silmät ja aavemaisesti irvistän suun. Martha oli kuullut tarinoita ihmisistä, jotka epätoivoissaan ovat myrskyisinä kuutamoinä heittäytyneet kalliolta mereen. Hänellä itsellään ei olisi rohkeutta sellaiseen. Sitä paitsi hän on liian utelias tietämään, mitä kaikkea elämä vielä tuokaan tullessaan.

Oopperassa laulamissa oli Marthan arvelujen mukaan kenties hieman samanlainen dramaattinen kokemus kuin seisosi kalliolla myrskyävän meren velloessa ympärillä.

Marthan kiinnostus laulutaiteisiin vahvistui Belfastissa hänen käytyään kummitätinsä Florence d`Arcyn kanssa kuuluisan italialaisen koloratuurisopraanon Rosetta Serran konsertissa.

Lumoutuneena tyttö oli kuunnellut koloratuurin mitä ihmeellisimpiä kuvioita. Kotiin tultuaan hän oli kokeillut, pystyisikö samaan. Ja kumma kyllä, se ei ollut tuottanut mitään vaikeuksia.

Rosetta Serran kuuleminen oli ollut niin suuri elämys, että Marthan oli vallannut halu matkustaa Serran lailla paikkakunnalta toiselle lumoamassa kuulijat laulullaan.

Marthan luoma Rosetta oli koloratuuritähden tavoin kaunis tummatukkainen tyttö, jolla oli etelämaalainen

temperamentti. Hän oli Marthalle paitsi ystävätär myös esikuva.

Rosetta asui Florence-tädin omenatarhassa. Hän palasi konserttikiertueiltaan aina omenatarhaan, jossa Martha kävi kyselemässä viimeisimmät kuulumiset.

Vaimo maatalousnäyttelystä

Perheen äiti Maud hankki perheelle lisätuloja kutomalla villapuseroita, kaulaliinoja ja kintaita myytiin. Villapaitojen, kaulahuivien ja sukkiin kutominen onnistui hyvin myös O´Brienin molemmilta tytöiltä Marthalta ja Kirsteniltä. He suorastaan kilpailivat sillä, kumpi keksi taidokkaamman kuviomallin. Yleensä kudottiin kuitenkin perinteisiä irlantilaisia malleja.

Maud O´Brien oli myös hankkinut itselleen ompelukoneen, jolla hän valmisti vaatteita halukkaille. O´Brienin perhe taisi olla lähiseudun ainoa perhe, jolle tuli muotilehti suoraan New Yorkista. Lehden nimi oli Fashion Magazine. Maudille sen oli tilannut hänen Brooklynissä asuva tätinsä Molly O´Sullivan.

Paikkakunnan naiset selailivat muotilehtiä pistäytyessään O´Brienilla. Syrjäisessä Donegalissa oltiin siten hyvin perillä suuren maailman muotivirtauksista.

Harvat kuitenkin ompeluttivat Maud O´Brienillä lehdissä näkemiään vaatteita, sillä jotenkin ne vaikuttivat liian erikoisilta sopiakseen tavallisen maalaisnaisen arkeen.

Marthaa ja Kirsteniä kuitenkin kiehtoivat kauniit leningit, ja aina kun löytyi sopivaa kangasta, tytöt kinusivat äitiään ompelemaan jonkin oikein kauniin leningin.

Ja kauniita kankaita löytyikin Molly-tädin Amerikasta säännöllisesti lähettämistä paketeista. Pakettien avaaminen oli koko perheelle arjen yläpuolelle kohoava juhlahetki. Paketeista löytyi kankaita, kahvia, rusinoita ja sellaisia hedelmiä, jollaisia Donegalissa ei tiedetty olevan olemassakaan.

Kerran O´Brienin tyttäret saivat sievät nuket. Nukeilla oli oikeat hiukset ja oikeat silmäripset. Paketista löytyi myös

nukeille erilaisia vaatteita. Martha risti nukkinsa Colleeniksi erään Amerikassa asuvan serkkunsa mukaan. Kirsten antoi nukelleen Molly-tädin nimen.

Eräänä päivänä paketit ja kirjeet lakkasivat tulemasta. Virallisessa kirjeessä kerrottiin tädin kuolleen ja testamentanneen sisarensa tyttärille Maudille ja Marylle kohtuullisen suuren summan rahaa. Suurimman osan rahoistaan hän oli kuitenkin testamentannut metodistikirkolle.

O'Sullivanin tyttöjen, Maryn ja Maudin, Molly-täti oli kirjoittanut New Yorkin Brooklynista haluavansa ottaa orvot sisarukset kasvattityttäriseksi. Tytöt suunnittelivatkin Amerikkaan menoa. Molly-täti oli lähettänyt matkarahatkin.

Amerikan-tädillä oli Brooklynissa vaatimaton hotelli, jonka hän oli ostanut säästöillään oltuaan kymmeniä vuosia rikkaiden amerikkalaisten perheiden kotiapulaisena. Hän toivoi sukulaistyttöjen auttavan häntä hotellin töissä.

Matka Amerikkaan peruuntui sen yksinkertaisen seikan takia, että sisarukset Maud ja Mary tapasivat maatalousnäyttelyssä Letterkennyssä kaksi nuorta miestä, jotka omistivat maata ja jotka olivat tulleet näyttelyyn katsomaan paitsi maatalouslaitteita myös löytyisikö sopivia vaimoehdokkaita. Nuoret tytöt arvelivat paremmaksi vaihtoehdoksi avioliiton kuin merimatkan tuntemattomiin olosuhteisiin.

Maud ei uskonut pitävänsä palvelustyöstä Brooklynissä Molly-tädin komennossa. Mary jakoi sisarensa tunteet. Ajattelematta asiaa sen kummemmin O'Sullivanin tytöt antoivat maanviljelijöille myönteiset vastaukset.

Edward O'Brienin vanhemmat Oscar ja Lily olivat lähteneet Belfastista Donegalin kaupunkiin ja rakentaneet talon Myllymäeksi kutsutulle kumpareelle. Joskus aikaisemmin mäellä olikin ollut mylly.

Avioituttuaan Maud O'Sullivanin kanssa Edward O'Brien oli rakentanut nykyisen talonsa lahden rannalle.

Kun Maud oppi tuntemaan Edward O'Brienin paremmin, hän huomasi tehneensä hyvän valinnan. Edward, joka oli häntä viisi vuotta vanhempi, oli luotettava, kaikin tavoin yritteliäs ja kunnollinen mies.

Marylla ei ollut yhtä hyvä onni. Siksi hän katuikin, ettei ollut lähtenyt Amerikkaan. Hänen miehensä Brian McDuggan ei ollut lainkaan luotettava. Mies joi aivan liikaa. Hän pilasi monet perhejuhlat ilmestyttyään niihin liikaa maistaneena.

Häivähdys romantiikkaa

Kävi koelaulussa miten tahansa, Martha ei enää uskonut palaavansa Donegaliin, jossa hänellä ei ole minkäänlaista tulevaisuutta, kuten ei monella muullakaan hänen ikäisellään nuorella tytöllä, ellei halunnut ryhtyä torpparin, kalastajan, lammasfarmarin tai maanviljelijän vaimoksi.

Useat paikkakunnan tytöistä lähtivät palvelukseen johonkin suurempaan kaupunkiin tai Dubliniin koettelemaan onneaan. Toinen mahdollisuus oli mennä naimisiin heti, kun vähänkin sopiva ehdokas ilmestyisi.

Mutta Donegalissa ei näyttänyt olevan yhtään nuorta miestä, joka olisi saanut Marthan sydämen sykkimään kiivaammin. Kaikki paikkakunnan nuoret miehet ovat liian tavallisia, liian arkipäiväisiä kiinnostaakseen Marthan tapaista tyttöä.

Pienen häivähdyksen siitä, millaista rakastuminen saattaisi olla oikeanlaisen nuoren miehen osuessa kohdalle, Martha oli kokenut lähtiessään sisarensa Kirstenin kanssa paikalliseen tanssipaikkaan. Häntä oli tullut hakemaan tanssiin vaalea sinisilmäinen poika, joka oli sanonut nimekseen Sean.

Poika kertoi käyneensä Lough Dergissä. Irlannin kansallispyhimyksen Pyhän Patrickin sanotaan paastonneen siellä olevassa saarella. Ennen paluutaan kotiinsa Galwayhin poika kertoi käyneensä tervehtimässä perhetuttuja, O'Connorsin neitejä.

Sean oli saattanut Marthan kotiin yli tuoksuvan apilaniityn ruislinnun laulaessa. Hän oli pitänyt Marthaa kädestä kiinni. Heidän erotessaan tytöstä oli vaikuttanut siltä kuin poika olisi halunnut suudella häntä mutta ollut liian ujo. Hän oli luvannut tulla seuraavana kesänä uudelleen.

Vaikka kohtaaminen oli ollut lyhyt, Marthan oli vallannut pojan lähes runollisessa läheisyydessä sellainen hellyyden ja hyvinolon tunne, jollaista hän ei koskaan aikaisemmin ollut kokenut. Lyhyt kohtaaminen oli jättänyt jälkeensä kaipuun.

Muurien ympäröimä kartano

Donegalin kreivikunnan erästä aluetta kutsuttiin Bloody Forelandiksi, se ei tarkoittanut veristä maata sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan kertoo auringonlaskun punaisista väreistä, jotka saavat nummet loistamaan purppuranpunaisina.

Martha teki pitkiä kävelyretkiä rannikkoa pitkin. Hänen kulkunsa johti usein laajalle nummialueelle, jossa ilma tuoksui kanervilta ja tuulelta.

Marthan kulku johti joskus Puutarhakartanoksi ristitylle tilalle nummen takana. Taloa kutsuttiin puutarhakartanoksi, koska talon valtiatar lady Harriet oli luonut taloon suurta ihastusta herättäneen ruusupuutarhan, jossa kukkivat eri puolilta maailmaa hankitut ruusulajikkeet, joukossa hyvinkin eksoottisia jalostuksen tuloksia.

Edward O'Brien kävi pari kertaa viikossa tekemässä päivätöitä kartanon mailla. Kun talon isäntä Angus O'Flaherty oli kuullut Edwardin soittavan eräessä kansanmusiikkikokoonpanossa, hän oli pyytänyt soitinyhtyettä silloin tällöin viihdyttämään vieraitaan aidolla kansanmusiikilla.

Isältään Martha oli kuullut kartanon elämästä, Lady Harrietin ruusutarhasta ja siitä, että perheen poika oli suurimman osan vuodesta Sveitsissä jossain sisäoppilaitoksessa.

Kartanon valtiattaren Lady Harrietin yllättävän kuoleman jälkeen illanistujaisia ei enää järjestetty. Angus O'Flaherty vetäytyi omiin oloihinsa eikä kuulemma kestänyt mitään mikä muistutti häntä rakkaasta puolisostaan.

Maa-aluetta ympäröi korkea muuri. Portti oli aina suljettu, joten Martha ei harmikseen päässyt edes kurkistamaan Lady

Harrietin ruusutarhaan.

Eräänä kertana Marthan sivuuttaessa talon portti oli ollut raollaan.

Marthan silmät kohtasivat portilla seisovan tummatukkaisen nuoren miehen intensiivisen uteliaan katseen. Nuori mies oli huomattavan hauskan näköinen, pitkä ja hoikka.

Myöhemmin tyttö katui, ettei ollut jäänyt juttelemaan. Nuorukainen oli vaikuttanut ystävälliseltä. Kenties hänen palvelijaksi luulemansa nuori mies olisi antanut tytön kurkistaa sisälle ja antanut hänen katsoa Lady Harrietin kuuluisia ruusuja.

Marthan erikoinen suku

Martha ei ollut käynyt kauempana kuin Belfastissa isänsä tätien Olgan, Lydian ja Nancyn luona.

Tädit olivat kiehtovia, erikoislaatuisia persoonallisuuksia. He harrastivat kaikenlaisia taiteita ja esiintyivät mielellään perhejuhlissa, joissa aina lähes poikkeuksetta oli ohjelmaa. Laulua, soittoa, runonlausuntaa.

Olga-täti maalasi maisemia, muotokuvia ja asetelmia. Olga-täti oli vasta kuusikymmentävuotiaana opetellut soittamaan pianoa ja oli uudesta taidostaan hyvin ylpeä. Hänen bravuurinsa oli Beethovenin Für Elise. Olga-täti esitti myös mielellään osaamiaan lukuisia runoja.

Marthalle tuli aina hieman kummallinen olo, kun Lydia-täti jo hyvin hauraaksi käyneellä äänellään esitti vieraille Olga-tädin hieman horjuvalla soittotaidolla säestettyjä ooppera-arioita tai vanhoja iiriläisiä kansanlauluja.

Oli eräs laulu, joka puhutteli Marthaa aivan erityisesti. Se oli haikea Kesän viime ruusu. Aina kun hän itse lauloi myöhemmin samaa laulua, hän oli kuulevinaan taustalla Lydia-tädin äänen jostain kaukaa menneisyydestä.

Nancy oli taitava käsistään. Hänellä oli työn alla lähes aina jokin kirjailu; tyynty, pitsiliina tai muistotaulu.

Tädit odottivat aina innokkaina Edward O`Brienin ja hänen sisarensa Florence d`Arcyn perheen vierailuja. Matkat koskivat yleensä merkkipäiviä ja hautajaisia.

Edward O`Brienin tyttären Marthan saapumista odotettiin erityisen innokkaasti, Martha kun osasi jo lapsena lausua runoja niin tunteikkaasti, että se sai tädit liikuttumaan kyyneliin.

Tädit pyysivät aina kiihkeästi Marthaa esittämään jotain, samantekevää lauloiko tyttö tai esitti runoja. Tätien

erikoissuosiosta, tytön ollessa viisi, jolloin hän juuri oli oppinut lukemaan, olivat runot Jeesuksen lapsuudesta kertovasta kirjasta. ”Tuoksuu tuvassa Maarianlilja. Sanan ääressä tuokion viettää Jeesus-lapsonen hiljaa.” Maria istuu tuolissa ja Jeesus-lapsi lattialla pää äidin helmassa leväten.

Valkoinen lilja tuoksui sunnuntairauhaa henkivässä huoneessa. Martha todella pystyi aistimaan liljan tuoksun. Kuvan rauha, runon rytmien keinunta ja liljan tuoksu seurasivat häntä läpi koko elämän ja palauttivat hänet varhaiseen lapsuuteen.

Myöhemmin Marthan ulkoa osaamien runojen karttuessa tädit halusivat kuulla hänen lausuvan heille paatoksellisia runoja, vanhoja synkkiä balladeja.

Martha esitti ne niin hehkuvasti ja dramaattisesti kuin hänellä olisi ollut enemmänkin kokemusta elämästä kuin mitä hänen ikävuotensa edellyttivät.

Martha ei suinkaan pitänyt perhejuhlissa esiintymisestä, sillä hän ei halunnut paljastaa syvimpiä tunteitaan muille ja asettaa niitä näytille.

Kun Martha näki ihmisten liikuttuvan, hän liikuttui itsekin. Oli kiusallista ajautua ylitunteellisuuden hallitsemattomaan joukkotilaan.

Koska Martha tiesi jo etukäteen, että pyydetäisiin esiintymään, hän pakeni serkkujen luokse toiseen huoneeseen ja yritti pysytellä näkymättömänä. Mutta kun pakoilu ei onnistunut, lapsi palasi olohuoneeseen ja esitti pyydetyn.

Kun sukulaiset olivat saaneet annoksensa tytön taidetta, Martha sai rauhassa nauttia mehua ja kakkua serkkujensa kanssa, joilla ei ollut varhaislahjakkuuden painolastia.

Tätien ja sukulaisten keskusteluista Martha kuuli sellaistaikin mikä ei ollut lapsille tarkoitettua, mutta silti rajattoman mielenkiintoista. Skandaalit ja huvittavat tapahtumat olivat Olgan, Nancyn ja Lydian mieleen. Vielä vuosia myöhemmin Martha saattoi kuulla Olga-tädin huvittuneen naurun.

Florence-täti

Edward O´Brienin sisar Florence hurmaantui ranskalaisesta upseerista Pierre d´Arcysta ja meni tämän kanssa naimisiin. Pariskunta muutti Bretagneen.

Kaikkien suureksi yllätykseksi Florence palasi muutamien avioliittovuosien jälkeen kotitaloonsa Myllykummulle kahden pienen lapsen kanssa. Hän ei koskaan kertonut syytä paluuseensa.

Pierre d`Darcy ei tiettävästi ollut kuollut. Martha oli ymmärtänyt Belfastin tätien puheista, että d´Arcy oli vain yksinkertaisesti kadonnut Florencen elämästä.

Florence sairastui. Syöväksi määritelty sairaus oli ehtinyt kehittyä jo niin pitkälle, ettei mitään enää ollut tehtävissä.

Syynä varhaiseen poismenoon pidettiin Florencen kokemaa surua ja järkytystä aviomiehen kadottua teille tietymättömille. Arvailtiin syynä olleen Florence-tädin liiallinen sitoutuminen hengellisiin asioihin.

Marthan kummitäti Florence oli hyvin uskonnollinen ihminen. Tarmokkaana naisena hän otti myös huolehtiakseen kummityttärensä hengellisestä sivistyksestä. Martha oli tuskin sivuuttanut vauvaiän, kun Florence-täti jo vei hänet sunnuntaisin johtamaansa pyhäkouluun.

Florence-täti siirteli Raamatun henkilöiden pahvisia kuvia edestakaisin hiekkalaatikossa kuvatessaan laatikon ympärille kokoontuneille lapsille Israelin kansan vaellusta erämaassa. Jokaiselle viikolle oli opeteltava yksi raamatunlause kuten ”Herran pelko on viisauden alku”.

Pyhäkoulussa oli musta taulu, joka oli jaettu kahteen osaan, taivaaseen ja helvettiin. Huonon ihmisen paperikuva pantiin pää alaspäin syöksymään helvetin lieskoihin, kun hyvä taas kohotettiin enkeliksi ylempään kerrokseen.

Pyhäkoulussa vietettiin joulu- ja kevätjuhlia, joissa O'Brienin tytöt olivat suosittuja esiintyjiä.

Marthalle jäi erityisesti mieleen juhla, jossa hän esitti violetissa samettipuvussa orvokkia ja Kirsten kangasvuokkoa Florence-tädin lapsuudenaikaisessa valkoisessa röyhelöpuvussa.

Ehkä tästä varhaisesta kauneuselämyksestä johtui, että Marthalle kehittyi elinikäinen viehtymys kukkiin.

Iän karttuessa Martha alkoi pitää itseään liian vanhana pyhäkouluun ja alkoi muutenkin suhtautua kriittisesti uskonasioihin. Hän alkoi miettiä, miten voisi lopettaa pyhäkoulun pahoittamatta kummitätinsä mieltä.

Kun Martha oli saavuttanut kahdentoista vuoden iän, Florence-täti oli lahjoittanut kummityttärelleen oman pianon ja palkannut hänen pianonsoiton opettajakseen donegalilaisen rouva Irwingin, joka oli kuulemma konsertoinutkin parhaina päivinään Dublinissa.

Kahdentoista ikävuoden saavuttaminen oli tärkeä virstanpylväs Marthan elämässä. Hän leikkautti poikki lettinsä ja lopetti pyhäkoulussa käymisen.

Florence d'Arcy, joka oli asunut vuosia Bretagnessa ranskalaisen upseerin aviovaimona, perehdytti kummityttönsäkin tämän "sivistyskielen" saloihin.

Koko elämänsä ajan Martha ajatteli kiitollisuudella hyväsydämistä Florence-tätiään, jota ilman hän olisi jäänyt vaille monia myöhemmin tärkeiksi osoittautuneita taitoja.

Kun Marthan puritaaniset letit olivat todellisuutta enää vanhoissa valokuvissa ja nuppineuloilla kiinnitettynä hänen huoneensa seinällä, hänen loistava kastanjanruskea tukkansa alkoi kukoistaa iloisten, raikkaiden kasvojen ympärillä.

Jokainen saattoi nyt havaita, että Marthasta oli kehittymässä raikas ja elinvoimainen nuori nainen.

Vuoden kruunasi joulujuhla Myllykummun talossa. Silloin Florence-täti aina oli tavallistakin iloisempi, seurallinen ja

antelias. Kun lahjat oli jaettu, laulettiin ja tanssittiin piirileikkejä.

Tunnelmallisten joulujuhlien kynttilöiden tuli sammui ja haihtui savuna ilmaan Florence-tädin kuollessa neljäkymmenen vuoden ikäisenä. Jäljelle jäi ikuinen kaipuu lapsuusajan jouluihin.

Kalmisto meren rannalla

Matkalla hautausmaalle Martha sivuutti Myllykummun talon, johon liittyi niin monia rakkaita muistoja. Matalan orapihlaja-aidan reunustamassa puutarhassa Martha näki Fiona-tädin istumassa jakkaralla kehäkukkapenkin reunalla poistamassa ennenaikaisesti lakastuneita lehtiä.

Omenakorin hedelmien makeankirpeä tuoksu levittäytyi tielle asti. Kun Fiona-täti olisi aavistanut jonkun tarkkailevan häntä, hän kääntyi ja viittilöi tytölle voidakseen tarjota hänelle juuri valmistunutta omenamehuaan.

- Olen kuullut, että olet lähdössä Dubliniin johonkin koelauluun, Fiona-täti sanoi.

Martha ihmetteli, mistä tieto koelaulusta oli levinnyt. Hän olisi halunnut pitää asian toistaiseksi omana tietonaan. Ihmisten odotukset vain lisäsivät paineita hänen hennoille harteilleen. Jos hän epäonnistuisi, kaikki saisivat kuulla siitä. Silloin ei olisi mukavaa palata takaisin.

- Florence jätti jälkeensä sinulle tarkoitettuja rahoja, Fione-täti jatkoi.

- Olen antanut ne äidillesi, jonka harkinnassa on, milloin saat ne itsellesi. Florencen harras toive oli, että jatkaisit opintojasi ja kehittäisit itseäsi.

Äidin sisaren Maryn miehellä Brian McDugganilla oli tapana poiketa Fionan viinivarastolla ennen sukulaisvierailuja. Duggan ei koskaan mennyt minnekään ilman rohkaisuryppyä. Aika monta juhlaa hän oli onnistunut pilaamaan liikuttuneessa tilassaan.

Martha ei ollut tiennyt Florence-tädin sairaudesta ennen kuin aivan loppuaikoina.

Florence-tädin kuoltua Martha oli kuullut äidiltään, että tätiä oli ärsyttänyt se, että kun sukulaiset olivat kuulleet

hänen sairautensa olevan parantumattoman, he olivat kilvan rientäneet häntä katsomaan kuin jotain katoamassa olevaa näyttelytavaraa.

Marthaa täti sen sijaan oli kiitellyt siitä, että tämä oli käynyt hänen luonaan aivan tavalliseen tapaan.

Ainoa, jonka Florence-täti oli kutsunut itse luokseen, oli pappisveli Eoin O'Brien. Täti oli halunnut ripittäytyä, ja palavana kysymyksenä oli ollut, pääseekö hän taivaaseen vai odottiko häntä helvetin tuli.

Pappi oli vakuuttanut, ettei helvetistä ollut pelkoakaan, sillä nuhteettomampaa sielua ei ollutkaan kuin Florence-sisar. Veljen vakuuttelut rauhoittivat Florence d'Arcyn, ja hän saattoi nukkua kuolon uneen helpottunein mielin ylösousemukseensa luottaen.

Hautausmaan portilla Marthaa vastaan tulivat O'Connorsin neidit. Marthan nähdessään he innoissaan kertoivat kuulleensa, että tyttö matkustaisi koelauluun Dubliniin professori Ryanille.

- Varmasti onnistut. Eikö niin? Mary etsi tukea sisareltaan Elisabethilta.

- Tietysti. Martha laulaa kauniimmin kuin yksikään taivaan enkeli. Sisarukset toivottivat tytölle Jumalan siunausta.

- Sitä tarvitaan, Martha kiitteli.

Harmaat kiviristit, monet jo kallellaan, seisoivat heinikossa merituulia uhmaten. Useat ristit olivat jo niin sammaloituneita, että nimet tuskin saattoi erottaa.

Hautausmaalla oli joskus ollut luostarin temppeli. Nyt siitä oli pystyssä vain heinikossa harmaiden hautaristien keskellä aavemaisesti törröttävät rauniot. Ulappapääskyt pitivät raunioita kotinaan. Ne lentelivät sisään ja ulos raunion kaariovista kuin niillä olisi ollut kiire jonnekin.

Martha oli tuntenut ainakin ulkonäöstä useimmat ihmiset, joiden kiviset ristit olivat muistuttamassa heistä utuisessa illassa uneliaassa kalmistossa meren rannalla. Jotkut ristien henkilöt olivat palanneet Amerikasta kuolemaan rakkaaseen kotimaahansa voimien ehtyessä heidän unelmien maassa.

Martha istuutui isovanhempiensa Oscar ja Lily O'Brienin haudan reunakivelle. Kivessä luki: "Heidän laulunsa kaikuu nyt taivaassa."

Martha kertoi Oscarille ja Lilylle Dublinin matkastaan. Isoisä ja isoäiti varmaan katselivat häntä nyt taivaasta ja lupasivat edistää matkan onnistumista.

Martha ei koskaan ollut nähnyt isoisäänsä muuta kuin valokuvassa, missä isoisä oli vaikuttavan näköinen univormussaan. Isoisä oli kuulemma pestattu poliisiksi, koska hänellä oli tarkka-ampujan koulutus.

Donegalissa kiertävän tarinan mukaan isoisä oli eräänä päivänä saanut tarpeekseen poliisin työstä. Hän oli mennyt Donegalin kaupungin virkamiesten päämajaan ja heittänyt poliisivarusteensa ikkunasta sisään. Sen jälkeen hän oli kadonnut paikkakunnalta.

Kun hän sitten parin vuoden päästä palasi, kerrottiin hänen liittyneen skottilaisrykmenttiin. Koska hän ei katoamistempunsa jälkeen enää kelvannut poliisiksi, hän alkoi taas hoitaa retuperälle jäänyttä myllyään.

Vanhemmat donegalilaiset muistivat vielä hyvin Oscar O'Brienin. Oscar lauloi useimmiten ollessaan humalassa. Kun ihmiset kuulivat Oscarin äänen raitilla, ikkunat lensivät auki, vastaantulijat pysähtyivät ihastuneina kuuntelemaan hänen komeaa tenoriaan. Ihmisillä oli tapana sanoa, "ettei hänen äänensä mätäne mullassakaan".

Isoäidistään Lilystä Marthalla ei myöskään ollut kovin selkeää mielikuvaa. Isoäiti oli kuollut sydänkohtaukseen perunapellolla Marthan ollessa vain parin vuoden ikäinen.

Nuoruudenkuvassa, kenties kihlattuna morsiamena, isoäidin vaaleat silmät katsovat surumielisinä aivan kuin häntä olisi pelottanut katsoa tulevaan.

Pelko osoittautui myöhemmin oikeaksi. Nuoren morsiamen unelmat särkyivät elämän kovassa arjessa utuna ilmaan. Ei ollut helppoa pitää pystyssä monilapsista perhettä boheemin taiteilijamiehen rinnalla.

Myöhemmin otetuissa valokuvissa äidillisesti pyöristynyt isoäiti vaikuttaa määrätietoisen tarmokkaalta, mutta sama surumielisyys ja tunneherkkyys, joka on nähtävissä nuoruuden kuvissa, on edelleen olemassa.

Oscarin ja Lilyn hautakiven vierellä oli pienempi harmaa kivi, jolla istuu pieni marmorinen enkeli. Kivessä lukee: Florence d'Arcy. "Jumalan enkelit eivät väisty rinnaltamme."

Martha pyysi, että häntä seuraisivat matkalla enkelit ja kuolleiden hyvät ajatukset. Kävi miten kävi, siihen oli tyytyminen.

Sanottiin, että ihmisten kohtalot ovat etukäteen määrättyt. Onko tähtiin todella jotain kirjoitettu? Kuka ne kirjat on käynyt kirjoittamassa ja kuka lukemassa?

Ehkä Marthan kuollut Florence-täti nyt istui tähdellä ja luki Marthan elämäkirjaa. Kenties siinä luki: "Martha O'Brien matkustaa maanantaina Dubliniin professori Robert Ryanin oppilaaksi. Koelaulu onnistuu ja Marthan hartain toive toteutuu.

Martha istui hetken rannalla katsellen hopeisena kimaltavaa merta. Päästyään kotiniitylle hän riisui kenkensä ja käveli paljasjaloin tunteakseen vielä kerran ruohon pehmeän kosketuksen. Kuun sirppi alkoi vähitellen erottua yötaivaalla.

Vain yhdensuuntainen lippu

Talossa oli hiljaista, kun Martha heräsi. Seinäkello näytti viittä. Raikas tuulenvire puhalsi avatusta ikkunasta mereltä huoneeseen. Varhainen aamuvalo leikki valkoisilla pitsiverhoilla ja kirjakaapin lasiovella.

Martha huuhteli kasvonsa kylmällä vedellä. Kun hän katseli peilistä kasvojaan, hän oli tyytyväinen näkemäänsä.

- Martha O'Brien, hän puheli kuvalleen. - Huomenna on elämäsi tärkein päivä. Katsokin että professori Ryan pitää sinusta.

Martha mietti mielessään, millainen professori Ryan mahtaa olla. Ilmeisesti hän oli vanha mies, ainakin keski-ikäinen.

- Pitääköhän hän vihreästä väristä, Martha kyseli itseltään. Hän oli päättänyt pukeutua vihreäruskearuudulliseen flanellileninkiin ja sitoa hiuksiinsa vihreän nauhan. Hän oli havainnut miten hyvin vihreä väri sopi hänen loistavien kastanjanruskeiden hiustensa ja raikkaan ihonsa väriin.

Hän istuutui kirjavalle tilkkutäkille. Tässä hän oli istunut monet kerrat kirjoittamassa unelmiaan päiväkirjaansa. Kirja oli sängyn alla lukitussa arkussa.

Martha katseli ulos ikkunasta. Tuolla lahdella hän oli opetellut uimaan. Mikä huikea kokemus olikaan huomata ensimmäisen kerran pysyvänsä pinnalla.

Martha oli jo edellisenä iltana pakannut tarpeellisen matka-arkkuunsa. Koska hän ei tiennyt, jäisikö Dubliniin, hän oli päättänyt ottaa mukaan vain välttämättömimmät tavarat.

- Martha, aamiainen on valmis. Äidin käskävä ääni kuului alakerrasta.

Maud O'Brien oli paljon tyttärensä näköinen. Maud oli vielä suhteellisen nuori ja näytti vuosia ikäistään nuoremmalta. Marthaa ja hänen äitiään olisi hyvinkin voinut pitää sisaruksina.

Äiti oli keittänyt teetä ja ohrapuuroa, käristänyt pannulla munan ja pekonia. Leivälle Martha siveli mansikkahilloa. Mansikat hän oli itse poiminut niityn reunalta edellisenä kesänä.

Martha oli toivonut, ettei kukaan olisi herännyt hyvästelemään. Hän ei kestäisi eron kyneleitä, ei onnentoivotuksia. Jos hän joutuisi palaamaan Dublinista tyhjin käsin, paluu olisi helpompi kestää, jos lähtö ei olisi turhan juhlallinen.

Mutta myös Kirsten oli herännyt tähän epätavalliseen aikaan. Hän halusi toivottaa sisarelleen onnea matkalle. Kirsten tiesi Marthan haaveista ja oli iloinen siitä, että tällä nyt oli tilaisuus yrittää toteuttaa ne.

Vanhemmiltaan ja entiseltä opettajaltaan neiti McDonnellilta Martha oli saanut rahaa matkaa ja parin viikon oleskelua varten. Rahat, joista Fiona-täti oli puhunut, Martha saisi myöhemmin.

- Muista nyt kaikki mitä sinulle on sanottu, äiti evästi tyttärtään. - Pidä huolta laukustasi. Mary-tätisi odottaa sinua Enniskillessä. Voit yöpyä hänen luonaan. Jos lähdet seuraavana päivänä aikaisella junalla, ehdit vielä samana päivänä Dubliniin

Martha otti esille rouva Rachel Lynchin osoitteen. Foxfield Road, Raheny Dublin. Rachel Lynch oli äidin vanha tuttava. Tarkoituksena oli, että Martha majoittuisi rouva Lynchin luokse Dubliniin saavuttuaan.

Martha mietti, liikkeuko seudulla kettuja vai mistä katu oli saanut nimensä. Järjestettiinkö Lynchin talon ympärillä kettujahteja? Ehkä rouva Lynch peräti kasvatti kettuja.

Marthaa ei erityisemmin kiehtonut ajatus kettufarmilla asumisesta. Hänellä oli jotenkin varma käsitys siitä, että